

„Chikago hertsoginna“.

„Chikago hertsoginna“ tegevus areneb osalt Budapestis, osalt mingisuguses ettekujutatavas Balkani väikeriigis, millele libretto autorid Brammer ja Grünvald nimeks annud „Silvaaria“.

Peategelasteks on Silvaaria troonipärija prints Sandor ja Chikago miljardär Loydi tütar Mary. Ameerika rahamehed on kõik Silvaaria petrooleumi allikad üles ostnud, kaunis miss Mary aga tuleb Euroopasse selleks, et silt osta seda, mida raha eest kõige raskem saada. Selleks osutub kroonprints Sandor. Meile näib niisugune hinnang vähe kahuldane — ajal, mil Euroopas nii palju töötä printse ümber jooksmas, — kuid operetiautorite mõttekäigud on ju alati olnud veidkese omapärased.

Maryga ühes tuleb ta isa erasekretär Bondy ja terve trobikond girle. Selle malevaga ja isalt saadud tšekiraramatuga hakkab ta Euroopat alla heima. Esimesena langeb ta saagiks Sandori loss, oma isikliku scharmiga võidab ta peagi ka printsi südame, kaotab aga selle juures ka oma. Vahepeal armub Bondy printsess Rosemariesse, kes dünastiisiel kaalulustel määratuid Sandori kaasaks ja Silvaaria tulevaseks riigiemaks. Kuid kuna Bondy on rikas, Silvaaria aga vaene, siis on ka Rosemarie otsus peagi tehtud: ta jätab printsi ja võtab ameeriklase — nii praktilised on tänapäeva printsessid, ja vististe mitte ainult operetiprintsessid.

Ka Silvaaria valisevates ringkondades ei suudeta kانا vastupanna dollari võlule. Rikas minija töötab ju neid ühel hooil püüsta amelisest pigist — mis tähendab selle kõrval asjaolu, et ta vanaisa oli lihtne sepp? Ilus miss ülendatakse kuningliku dekreediga Chikago hertsoginnaks, isad annavad oma õnnistuse ja pulm Euroopa ja Ameerika vahel võib alata.

Et vahepeal aset leiavad suurimad ja väiksemad arusaamatused tunnete alal, väikesed arusaamatused Euroopa vaimu ja Ameerika vaimu vahel, see kõik ei suuda sündmuste käiku otsustavalt muuta: nad saavad üksteist ja on õnnelikud.

Oma muusikas illustreerib Kälman väga õnnelikult ja tabavalt võitlust Euroopa ja Ameerika, traditsiooni ja dollari vahel. Muusikas võitlevad seda võitlust csárdás ja charleston, valss ja slovfox, ja see annab kogu teosele hoo ja teravuse, mis kuulajat haarab ja kaasaelama sunnib algusest lõpuni.

ja isiklikust noodist, mis ei lubavat kirjutada sellast muusikat, mis ka ligimisele meeldiks. Aga juba üks väike lauluke, üks väike valss nõuavad leidlikkust, peavad omama viisi ja seda teatud stittavat südelt, mis inimesi kaasa kisub.“ Ja ühele usutlejale ütles ta kord: „Ma tean, et pool lehekülge ühest Liszti partituurist rohkem kaalub, kui kõik see, mis mina olen kirjutanud ja veel kirjutatan. Aga ma tean ka, et see pool partituurikülge nõuab vaimiliselt väga kõrgel seisvat publikut, ja see moodustab ju alati vaid pisukese murdosa sellest publikust, kes teatrites käib. Suurel meistritel saavad ikka olema oma austajad ja imetlejad, kuid nende kõrval tohib siiski olla ka niisugusi muusikamehi, kes eelkõike on teatriniimesed ja paljult ei pane kerget, lõbusat, naljakullast ja hästikõlavat muusikalist komöödiat kirjutada, mille klassikuks on Johann Strauss.“

Kälman on läbi ja läbi rahvuslik helilooja. See, mis kõlab ta teostest, ei ole mitte ainult operetlik muusika, see on enamasti ikka ka ungarilik muusika. Ja see ei ole mingi pahe, vaid ennemini vooorus, sest ungari muusikas on hooõu, tuld, kirge ja jõudu, mis alati värskeks jääb ja alati kaasa kisub.